

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ
ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
LEARNING MANAGEMENT EMPHASIZING DESIRABLE
CHARACTERISTICS IN ACCORDANCE WITH THE THAI
QUALIFICATIONS FRAMEWORK FOR HIGHER EDUCATION
OF STUDENTS IN THE FACULTY OF EDUCATION,
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

¹พูลศักดิ์ หอมสมบัติ, ²สมควร นามสีฐาน และ³นิรัช เรืองแสน

¹Poolsak Homsombat, ²Somkhoun Namsithan and ³Niraj Ruangsarn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹sak_mcu@hotmail.com

Received July 10, 2022; Revised November 2, 2022; Accepted December 1, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะด้านวิถีวิทยาการจัดการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ตามหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้น

¹ นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² อาจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 6) ด้านวิถีวิทยาการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการกับพุทธนวัตกรรมสมรรถนะดิจิทัล และนวัตกรรม 9 ประการ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, คุณสมบัติอันพึงประสงค์, กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

This academic article aimed in partial fulfillment of a dissertation submitted on the topic of “Integrated Learning Management for Skill Development in Learning Management Technology Method in accordance with the Thai Qualifications Framework for Higher Education of Students in the Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University” of the requirements for the degree of Doctor of Education in Teaching Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus. This academic article aimed to propose an idea and guidelines of learning management emphasizing desirable characteristics (LMDC) of higher education of students in the faculty of education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The finding reveals that LMDC in Mahachulalongkornrajavidyalaya University is carried out according to the qualifications-framework including 1) ethical and moral development, 2) knowledge, 3) cognitive skills, 4) interpersonal skills and responsibility, 5) numerical analysis skills, communication and information technology skills, and 6) learning management science methodology by integrating with Buddhist innovation, digital competency and 9 characteristics.

Keywords: Learning management, Desirable characteristics, Thai qualifications framework for higher education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทนำ

ด้วยอัตลักษณ์ในการจัดการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาที่สำคัญของโลก ที่รวมการศึกษาภาคปกติ (ทางโลก) และการศึกษาทางพระพุทธศาสนา (ทางธรรม) เข้าด้วยกัน ประกอบกับการจัดการศึกษาที่เน้นคุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสำหรับบัณฑิตเป็นพัฒนาการไปอีกขั้นหนึ่งของการประกันคุณภาพที่มุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการเรียนการสอน บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สำคัญตามลำดับต่อไปนี้

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education, TQF:HEd)

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ(Thai Qualifications Framework for Higher Education: TQF : HEd) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552) หมายถึง กรอบที่แสดงระบบคุณวุฒิการศึกษาาระดับอุดมศึกษาของประเทศซึ่งประกอบด้วย ระดับคุณวุฒิ การแบ่งสายวิชา ความเชื่อมโยงต่อเนื่องจากคุณวุฒิระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงขึ้น มาตรฐานผลการเรียนรู้ของแต่ละระดับคุณวุฒิซึ่งเพิ่มสูงขึ้นตามระดับของคุณวุฒิ ลักษณะของหลักสูตรในแต่ละระดับคุณวุฒิ ปริมาณการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเวลาที่ต้องใช้การเปิดโอกาสให้เทียบโอนผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตรวมทั้งระบบและกลไกที่ให้ความมั่นใจในประสิทธิภาพการดำเนินงานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของสถาบันอุดมศึกษาว่าสามารถผลิตบัณฑิตให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (Qualifications Frameworks) คือระบบที่แสดงความเชื่อมโยงเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันของการศึกษาของชาติ ระบบดังกล่าวจะบ่งบอกโครงสร้างและระดับของการศึกษา ความ ต่อเนื่องและเชื่อมโยงของแต่ละระดับ การเข้าสู่แต่ละระดับ วุฒิหรือผลลัพธ์ของผู้จบการศึกษาแต่ละระดับ ในบางกรณีจะแสดงผู้จัดหรือผู้รับผิดชอบการศึกษาแต่ละระดับ รวมทั้งกระบวนการจัดไว้ด้วย คำนิยามนี้เป็นการประมวลภาพของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิที่สมบูรณ์ครบถ้วน ทำให้เห็นภาพของ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิได้ชัดเจน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว รายละเอียดของคำนิยามก็จะออกมาในลักษณะของผลลัพธ์ (Outcomes) เป็นหลัก จากคำนิยามของกรอบ

มาตรฐานคุณวุฒิดังกล่าวทำให้เห็นภาพว่า กรอบคุณวุฒินั้นแสดงถึงระบบ การศึกษาที่แสดงระดับ ต่างๆ ในแต่ละระดับสัมพันธ์กันอย่างไร แต่ละระดับเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะมี คุณวุฒิอะไรเป็น หลัก คุณวุฒินั้นเป็นอย่างไรบ้าง การที่จะให้ได้คุณวุฒินั้นทำอย่างไร กรอบมาตรฐานคุณวุฒิตีอได้ว่า เป็นเครื่องมือของการประกันคุณภาพ เป็นการสื่อสารถึงกันในหมู่ผู้ให้ การศึกษาและผู้ใช้การศึกษา เองและจะเป็นหลักประกันว่าผู้สำเร็จการศึกษาในระดับนั้นมีคุณสมบัติตรง ตามที่เข้าใจกันหรือไม่ นอกจากนั้นยังเป็นเครื่องมือในการเทียบเคียงคุณภาพระหว่างประเทศอีกด้วย (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, สม สุข ธีระพิจิตรและวัชนีย์ เชาว์ดำรง, 2548)

หลักการสำคัญของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติที่สำคัญ มีดังนี้ (1) ยึด หลักความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ตลอดจนมาตรฐานการศึกษาของชาติและมาตรฐานการอุดมศึกษา โดยมุ่งให้กรอบ มาตรฐานคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการนำแนวนโยบายในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัด การศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติและ มาตรฐานการอุดมศึกษาไปสู่การปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะกรอบ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษามีแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาหลักสูตร การปรับเปลี่ยนกลวิธี การสอนของอาจารย์ การเรียนรู้ของนักศึกษา ตลอดจนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้ มั่นใจว่า บัณฑิตจะบรรลุมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังได้จริง (2) มุ่งเน้นที่มาตรฐานผลการ เรียนรู้ของบัณฑิต (Learning Outcomes) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำเชิงคุณภาพ เพื่อประกันคุณภาพ บัณฑิตและสื่อสารให้หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจและมั่นใจถึงกระบวนการผลิตบัณฑิต โดย เริ่มที่ผลผลิตและผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา คือกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตที่ คาดหวังไว้ก่อน หลังจากนั้นจึงพิจารณาถึงองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดการ เรียนการสอนที่จะส่งเสริมให้บัณฑิตบรรลุถึงมาตรฐานผลการเรียนรู้นั้นอย่างสอดคล้องและส่งเสริม กันอย่างเป็นระบบ (3) มุ่งที่จะประมวลกฎเกณฑ์และประกาศต่างๆ ที่ได้ดำเนินการไว้แล้วเข้า ด้วยกันและเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งจะสามารถอธิบายให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจอย่างชัดเจน เกี่ยวกับความหมายและความมีมาตรฐานในการจัดการศึกษาของคุณวุฒิหรือปริญญาในระดับต่างๆ (4) มุ่งให้คุณวุฒิหรือปริญญาของสถาบันอุดมศึกษาใดๆ ของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับและ เทียบเคียงกันได้กับสถาบันอุดมศึกษาที่ดีทั้งในและต่างประเทศ เนื่องจากกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาจะช่วยกำหนดความมีมาตรฐานในการจัดการศึกษาในทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดหลักสูตร ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนได้ อย่างหลากหลาย โดยมั่นใจถึงผลผลิตสุดท้ายของการจัดการศึกษา คือ คุณภาพของบัณฑิตซึ่งจะมี มาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวัง สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขและภาคภูมิใจ เป็น

ที่พึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต และเป็นคนดีของสังคม ช่วยเพิ่มความเข้มแข็งและขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศไทย

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติเป็นกรอบที่แสดงระบบคุณวุฒิการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ระดับคุณวุฒิ ความเชื่อมโยงต่อเนื่องจากคุณวุฒิระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงขึ้น การแบ่งสายวิชา มาตรฐานผลการเรียนรู้ของแต่ละระดับคุณวุฒิซึ่งเพิ่มสูงขึ้นตามระดับของคุณวุฒิ ปริมาณการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเวลาที่ต้องใช้ลักษณะของหลักสูตรในแต่ละระดับคุณวุฒิ การเปิดโอกาสในเทียบโอนผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งระบบและกลไกที่ให้ความมั่นใจในประสิทธิภาพการดำเนินงานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของสถาบันอุดมศึกษาว่าสามารถผลิตบัณฑิตให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้ (1) เป็นเครื่องมือในการนำแนวนโยบายการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการวัดการศึกษาตามที่กำหนดใน พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติฯ ในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรฐานการอุดมศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม (2) มุ่งเน้นที่ Program Learning Outcomes (PLO) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำเชิงคุณภาพเพื่อประกันคุณภาพบัณฑิต (3) มุ่งประมวลกฎเกณฑ์และประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเข้าไว้ด้วยกันและเชื่อมโยงให้เป็นเรื่องเดียวกัน (4) เป็นเครื่องมือการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความเข้าใจและความมั่นใจในกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง/มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น นักศึกษา ผู้ปกครอง ผู้ประกอบการ ชุมชน สังคมและสถาบันอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่คาดว่าจะพึงมี (5) มุ่งให้คุณวุฒิหรือปริญญาของสถาบันใด ๆ ของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับและเทียบเคียงกันได้กับสถาบันอุดมศึกษาที่ดีทั้งในและต่างประเทศ โดยเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดหลักสูตรตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลายโดยมั่นใจถึงคุณภาพของบัณฑิตซึ่งจะมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวัง สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขและภาคภูมิใจเป็นที่พึงพอใจของนายจ้าง และ (6) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

ประเทศไทยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ดังปรากฏในกฎหมายและประกาศหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และเพื่อเป็นการพัฒนาไปอีกหนึ่งขั้นหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษา จึงได้มี

การกำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education) ขึ้น เป็นพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่องแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 เพื่อจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกแก่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา ดัชนีชี้วัดและเกณฑ์คุณภาพการศึกษา พร้อมทั้งกำหนดให้มีระบบกำกับติดตามและตรวจสอบการจัดการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งตามประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษาเรื่องแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับ อุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 ได้กำหนดการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยไว้ว่า การเรียนรู้ คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่นักศึกษาพัฒนาขึ้นในตนเองจากประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการศึกษารอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติกำหนดผลการ

เรียนรู้ที่คาดหวังให้บัณฑิตมีอย่างน้อย 5 ด้าน (คณะกรรมการอุดมศึกษา, 2552) ดังนี้ (1) คุณธรรม จริยธรรมสามารถจัดการปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม และวิชาชีพโดยใช้ดุลยพินิจทาง ค่านิยม ความรู้สึกของผู้อื่น ค่านิยมพื้นฐาน และจรรยาบรรณวิชาชีพ แสดงออกซึ่งพฤติกรรม ทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม อาทิ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจผู้อื่น และเข้าใจโลก เป็นต้น (2) ความรู้ มีองค์ความรู้ในสาขาวิชาอย่าง กว้างขวางและเป็นระบบ ตระหนักรู้หลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง สำหรับหลักสูตร วิชาชีพ มีความเข้าใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าของความรู้เฉพาะด้านในสาขาวิชาและตระหนักถึง งานวิจัยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาและการต่อยอดองค์ความรู้ ส่วนหลักสูตรวิชาชีพที่ เน้นการปฏิบัติ จะต้องตระหนักในธรรมเนียมปฏิบัติ กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เปลี่ยนแปลงตาม สถานการณ์ (3) ทักษะทางปัญญา สามารถค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจและสามารถประเมิน ข้อมูลแนวคิดและหลักฐานใหม่ๆ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และใช้ข้อมูลที่ได้ในการแก้ไข ปัญหาและงานอื่นๆ ด้วยตนเอง สามารถศึกษาปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อนและเสนอแนะแนวทางใน การแก้ไขได้อย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความรู้ทางภาคทฤษฎี ประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติ และ ผลกระทบจากการตัดสินใจ สามารถใช้ทักษะและความเข้าใจอันถ่องแท้ในเนื้อหาสาระทางวิชาการ และวิชาชีพ สำหรับหลักสูตรวิชาชีพนักศึกษาสามารถใช้วิธีการปฏิบัติงานประจำและหาแนวทาง ใหม่ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม (4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความ รับผิดชอบ มีส่วนช่วยและเอื้อต่อการแก้ปัญหาในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือ สมาชิกของกลุ่ม สามารถแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำในสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและต้องใช้นวัตกรรม

ใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของตนเองและของกลุ่ม รับผิดชอบในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาตนเองและอาชีพ (5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้ IT สามารถศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา สามารถเลือกและประยุกต์ใช้เทคนิคทางสถิติหรือคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมในการศึกษาค้นคว้าและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล แปลความหมาย และนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างสม่าเสมอ สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในการพูด การเขียน สามารถเลือกใช้รูปแบบของการนำเสนอที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันได้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณสมบัติอันพึงประสงค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) นอกจากนี้เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 จากกรอบและแนวทางดังกล่าว สถาบันจึงได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้เป็น “มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาระดับโลก” หมายถึงการเป็นมหาวิทยาลัยที่เป็นที่รู้จัก และได้รับการยอมรับของสถาบันที่จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาทั่วโลก อันเป็นผลที่ได้มาจากการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ โดยได้มีการระดมความคิดเห็นจากบุคลากรทุกภาคส่วนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยให้มีการระดมความคิดเห็นเพื่อร่วมกันกำหนดกรอบวิสัยทัศน์ กำหนดยุทธศาสตร์ตามนโยบายของผู้บริหาร ภายใต้บริบทของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี โดยมีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) สอดคล้องกับทิศทางของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574 แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 12 โดยยังคงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ปรัชญา ปณิธาน ตลอดจนพันธกิจของมหาวิทยาลัย รายละเอียดของแผนพัฒนามหาวิทยาลัยฯ ระยะที่ 12 ประกอบด้วย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ 12 เป้าประสงค์ 35 ตัวชี้วัด 41 กลยุทธ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560: 3-4) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนাবัณฑิตให้มีคุณภาพให้เป็นไปตามนวลักษณ์ของบัณฑิตที่พึงประสงค์ โดยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการในกระบวนการจัดการเรียนสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่ให้การศึกษเป็นเครื่องมือกลไกในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเป็นพลเมือง มีทักษะความรู้ความสามารถและสมรรถนะในการปฏิบัติงาน และดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข โดยมุ่งเน้นมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิต (Learning Outcomes) อันเป็นหลักการสำคัญของการกำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF:Hed) ประกอบด้วย 4 เป้าประสงค์ 15 ตัวชี้วัด 13 กลยุทธ์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมให้มีคุณภาพทั้งในระดับชาติและนานาชาติ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคณะความรู้และนวัตกรรมด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์อื่น เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหาของชุมชน สังคมประเทศชาติ ตามเป้าหมายหลักของนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 9 ประกอบด้วย 3 เป้าประสงค์ 6 ตัวชี้วัด 5 กลยุทธ์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนางานบริการวิชาการแก่สังคมให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ภายใต้กระบวนการสร้างและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญอย่างลึกซึ้งในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา จนเป็นผู้นำด้านการเผยแผ่และให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาตามที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับกับประชาชนในสังคมโลก ประกอบด้วย 2 เป้าประสงค์ 5 ตัวชี้วัด 5 กลยุทธ์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนางานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ โดยมุ่งส่งเสริมพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 2 เป้าประสงค์ 1 ตัวชี้วัด 1 กลยุทธ์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อให้เป็นต้นแบบขององค์กรที่นำหลักพระพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารจัดการสมัยใหม่อย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย 1 เป้าประสงค์ 7 ตัวชี้วัด 8 กลยุทธ์

ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัย ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนাবัณฑิตให้มีคุณภาพให้เป็นไปตามนวลักษณ์ของบัณฑิตที่พึงประสงค์ โดยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการในกระบวนการจัดการเรียนสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตที่

มีคุณภาพมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัย จึงได้กำหนดแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม

1.1) ผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีดังนี้ (1) มีศีลธรรม และศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา (2) มีจิตสาธารณะและเสียสละเพื่อส่วนรวม (3) เคารพสิทธิ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (4) เห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (5) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ชาติ ศาสนา

1.2) กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีดังนี้ (1) สอดแทรกเรื่องศีลธรรม ศรัทธา จิตสาธารณะและการเสียสละเพื่อส่วนรวมในการเรียนการสอน (2) การเป็นต้นแบบที่ดีของผู้สอน (3) เรียนรู้จากกรณีตัวอย่างประเด็นปัญหาทางด้านศีลธรรม เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการแก้ปัญหา (4) เรียนรู้จากสถานการณ์จริง และจัดกิจกรรมในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน

1.3) กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีดังนี้ (1) สังเกตพฤติกรรมของนิสิตในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง (2) อภิปราย รายงาน การนำเสนอ และการตอบคำถาม (3) พิจารณาจากผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิต (4) นิสิตประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน

2) ด้านความรู้

2.1) ผลการเรียนรู้ด้านความรู้ มีดังนี้ (1) มีความรู้ ความเข้าใจหลักการ ทฤษฎีและเนื้อหา (2) ใช้ความรู้มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล (3) สามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ (4) มีความรอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งของไทยและของโลก (5) รู้จักแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.2) กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านความรู้ มีดังนี้ (1) สอนแบบบรรยาย และใช้โจทย์ปัญหา (2) สอนโดยใช้กรณีศึกษา (3) เรียนรู้โดยการปฏิบัติ (4) เรียนรู้แบบร่วมมือ (5) ศึกษาดูงาน

2.3) กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ มีดังนี้ (1) ทดสอบย่อย (2) สอบกลางภาคและปลายภาคเรียน (3) ผลการรายงานหรืองานที่มอบหมาย (4) นำเสนอผลงาน

3) ด้านทักษะทางปัญญา

3.1) ผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา มีดังนี้ (1) สามารถค้นหาข้อมูล ทำความเข้าใจ และประเมินข้อมูลจากหลักฐาน (2) สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบและมีเหตุผล (3) สามารถประยุกต์ความรู้และทักษะเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

3.2) กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา มีดังนี้ (1) สอนแบบบรรยายโดยใช้ภาพประกอบ (2) สอนโดยใช้กรณีศึกษา (3) เรียนรู้โดยการปฏิบัติ (4) เรียนรู้แบบร่วมมือ (5) ศึกษาดูงาน

3.3) กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา มีดังนี้ (1) ทดสอบย่อย (2) สอบกลางภาคและปลายภาคเรียน (3) ผลการรายงานหรืองานที่มอบหมาย (4) นำเสนอผลงาน

4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

4.1) ผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีดังนี้ (1) สามารถทำงานเป็นทีม (2) เป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตาม (3) มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล (4) รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

4.2) กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีดังนี้ (1) มอบหมายงานกลุ่ม (2) สอนจากสภาพจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม (3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน (4) ศึกษาดูงาน

4.3) กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีดังนี้ (1) สังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกระหว่างการเรียนการสอนและการทำงานร่วมกับเพื่อน (2) ประเมินผลงานที่ได้รับมอบหมาย (3) พิจารณาจากผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิต

5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

5.1) ผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีดังนี้ (1) ใช้ทักษะวิเคราะห์เชิงตัวเลขได้ (2) ใช้ภาษาในการติดต่อสื่อความหมายได้ดี ทั้งการฟัง พูด อ่านและเขียน (3) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

5.2) กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีดังนี้ (1) สอนโดยการฝึกปฏิบัติ (2) มอบหมายงานค้นคว้าความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ (3) นำเสนองานโดยใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ

5.3) กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีดังนี้ (1) ทดสอบย่อย (2) สอบกลางภาคและปลายภาคเรียน (3) ผลการรายงานหรืองานที่มอบหมาย (4) นำเสนอผลงาน

นอกจากผลการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้านนี้ ในบางสาขาที่มีการสอนทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ต้องมีเนื่องจากการเรียนทั้ง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุบลราชธานี ,2562) ดังนี้

6) ด้านวิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ (เพิ่มเติมในหลักสูตรวิชาชีพครู)

6.1) ผลการเรียนรู้ด้านวิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ (1) มีความรู้ความเข้าใจในแนวคิดปรัชญาการศึกษา สามารถตัดสินใจเลือกใช้ปรัชญาตามความเชื่อในการสร้างหลักสูตรรายวิชา การออกแบบเนื้อหาสาระกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและเทคโนโลยีการสื่อสาร การวัดและประเมินผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การจัดการเรียนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน แหล่งการเรียนรู้แบบเปิดได้อย่างเหมาะสมกับสภาพบริบทที่ต่างกันของผู้เรียนและพื้นที่ (2) มีความสามารถในการนำความรู้ทางจิตวิทยาไปใช้ในการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ออกแบบกิจกรรม การจัดเนื้อหาสาระ การบริหารจัดการ และกลไกการช่วยเหลือ แก้ไขและส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนที่ตอบสนองความต้องการ ความสนใจความถนัด และศักยภาพของผู้เรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งผู้เรียนปกติและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษหรือผู้เรียนที่มีข้อจำกัดทางกาย (3) จัดกิจกรรมและออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและการทำงานในสถานการณ์จริง ส่งเสริมการพัฒนาการคิด การทำงาน การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น โดยบูรณาการการทำงานกับการเรียนรู้และคุณธรรมจริยธรรม สามารถประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนา ด้วยความความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยและรับผิดชอบต่อผู้เรียนโดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด (4) สร้างบรรยากาศ และจัดสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน แหล่งวิทยาการ เทคโนโลยี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้ มีความสามารถในการประสานงานและสร้างความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่ออำนวยความสะดวกและร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้ มีปัญญารู้คิดและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องให้เต็มตามศักยภาพ (5) มีทักษะศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการรู้เรื่อง ทักษะการคิด ทักษะชีวิต ทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารทักษะเทคโนโลยี และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำทักษะเหล่านี้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนและการพัฒนาตนเอง

6.2) กลยุทธ์การสอนที่ใช้ในการพัฒนาด้านวิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ (1) การเรียนรู้โดยบูรณาการการปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษา (Work-integrated learning : WIL) (2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการความรู้ในเนื้อหาวิชาเฉพาะผนวกวิธีสอนกับเทคโนโลยี (Technological Pedagogical Content Knowledge : TPCK) (3) การทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อ

พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (4) การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมความเป็นครูเป็นรายปีตลอดหลักสูตร (5) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experience-Based Approach) (6) การเรียนรู้เชิงผลิตภาพ (Productive-based learning)

6.3) กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านวิถีวิทยาการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ (1) วัดและประเมินจากการฝึกทักษะจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จำลอง (2) วัดและประเมินจากผลการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา (3) วัดและประเมินจากรายงานการทำวิจัยในชั้นเรียน (4) วัดและประเมินจากผลการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมความเป็นครูเป็นรายปีตลอดหลักสูตร

พุทธนวัตกรรม

จากคำนิยามคำว่า นวัตกรรม จะพบว่า เป็นแนวคิดในการปฏิบัติแบบใหม่ที่จะก่อให้เกิดผลที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมในการเรียนรู้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา หรือในการเรียนรู้เชิงพุทธ จึงขอย้อนกลับมาศึกษาพุทธวิธีแห่งการเรียนรู้ถือว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ค้นพบนวัตกรรมแห่งความรู้ใหม่ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดจะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพุทธบริษัททั้ง 4 ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา เป็นเวลา 45 ปี นับตั้งแต่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า มีคำสอน 84,000 พระธรรมขันธ์ เมื่อนำมาจัดหมวดคำสอนเป็นหนังสือพระไตรปิฎกได้จำนวน 45 เล่มในประเทศไทย ส่วนการจัดแต่งหนังสือพระไตรปิฎกประเทศอื่นๆ จำนวนเล่มจะเท่ากัน อยากจะกล่าวนี้นี้ คือ นวัตกรรมคำสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งสามารถสรุปหลักการสอนเพื่อการเรียนรู้ได้ดังนี้ (1) พระพุทธองค์ ทรงสอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่เห็นชัดคือ อริยสัจ ซึ่งทรงเริ่ม สอนให้เรียนรู้เรื่องความทุกข์ความเดือดร้อน เพื่อเรียนรู้ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว เมื่อเวลาเกิดปัญหาให้เรียนรู้ปัญหานั้นด้วยตนเอง โดยให้เอาปัญหา หรือความทุกข์นั้นมาเป็นบทเรียน จากแนวคิดข้างต้นชี้ให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนวิธีการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา ไม่ใช่สร้างปัญหาเพิ่มขึ้น จนกลายเป็นทุกข์มากขึ้น วิธีการเรียนรู้จากเรื่องง่ายๆในชีวิตประจำวันไปหาสิ่งยากตามลำดับเป็น การสอนแบบใหม่เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจง่ายขึ้น (2) สอนเนื้อเรื่องที่ลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป (3) ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ก็สอนด้วยความจริงให้ผู้เรียนได้ดูได้ เห็นได้ฟังเองอย่างที่เรียกว่า ประสบการณ์ตรง (4) สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุดไม่ วอกวนไม่ไขว่ไขว ไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา (5) สอนมีเหตุผล พิจารณาเห็นจริงได้ (6) สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้

หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก ฯลฯ (7) สอนสิ่งที่มีความหมายควรที่เขาจะเรียนรู้และเข้าใจเป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง ฯลฯ

จากแนวคิดในการสอนดังกล่าวพบว่าเป็นนวัตกรรมการสอนที่ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนผู้เรียนและเผยแพร่คำสอนพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะหลักการสอนที่ว่าสอนเท่าที่จำเป็นพอดีกับผู้เรียน ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก คำนี้เป็นการแนะนำครูสอนที่ดีมาก เพราะครู อาจารย์บางคนชอบสอนอวดอ้างว่าตนเองเก่ง คิษย์ตามไม่ทันในที่สุดไม่เกิดการเรียนรู้ คำสอนท่านก็ดูเหมือนไร้ประโยชน์ เพราะไม่บรรลุผลการสอน แต่พระพุทธเจ้าสอนให้เห็นด้วยตนเองเหมือนจูงมือไปดูด้วยตา พระพุทธองค์ทรงใช้ศิลปะการสอนที่ดีและทันสมัยใหม่เสมอและพระพุทธองค์ทรงมีวิธีการสอนรูปแบบต่างๆ ที่จัดว่าเป็นนวัตกรรมแบบใหม่ๆ เสมอเพื่อให้เหมาะสมบุคคลแต่ละคน เช่น รูปแบบสากัจฉา หรือ สนทนาแบบบรรยาย จะเห็นได้ในการประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน และแบบตอบปัญหา อย่างตรงไปตรงมา แบบย้อนถาม บ้างก็แยกความตอบบ้างไม่ทรงตอบ และทรงสอนแบบเปรียบเทียบ เป็นต้น หลักการที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น พระพุทธองค์ทรงสอนให้ผู้เรียนหรือผู้ฟังธรรมมีส่วนร่วมในการซักถามข้อสงสัยในหลักคำสอนเมื่อเข้าใจแล้ว พระพุทธองค์ก็ทรงให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง (Learning by Doing) จะได้เกิดการเรียนรู้เข้าใจจากการปฏิบัติด้วยตนเองหรือจากประสบการณ์ จนผู้ปฏิบัติเข้าถึงหลักความจริงด้วยปัญญาของตน จิตเป็นกุศลหลุดพ้นจากกิเลส ซึ่งจะขอนำกรณีตัวอย่างจากพระสูตรมาเป็นแบบอย่างในการสอนแสดงเพื่อชี้ให้เห็นความสามารถในชั้นนวัตกรรมแห่งสอนที่เป็นเลิศเหนือคนอื่น

สรุปได้ว่าสิ่งที่ทำขึ้นมาใหม่หรือแปลกจากเดิมซึ่งอาจจะเป็นความคิด แนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อและเทคนิคต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งได้รับการคิดค้นและจัดทำขึ้นใหม่เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆทางการศึกษา สื่อการสอนที่ได้รับการพัฒนา อย่างเป็นระบบ โดยผ่านการผลิต การทดลองใช้ ปรับปรุงจนมีประสิทธิภาพแล้วจึงนำไปใช้จริงอย่างได้ผล คุณลักษณะนวัตกรรมทางการเรียนการสอนจะต้องเป็นสิ่งใหม่เกี่ยวกับการสอนทั้งหมด เป็นสิ่งใหม่เพียงบางส่วน เป็นสิ่งใหม่ที่ยังอยู่ในกระบวนการทดลอง ได้รับการ ยอมรับและนำไปใช้บ้างแล้วแต่ยังแพร่หลาย สิ่งใหม่ที่นำมาปรับปรุงใหม่ทดลองใช้และ เผยแพร่ โดยนวัตกรรมทางด้านการเรียนการสอนแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ นวัตกรรม ประเภทผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์ และ นวัตกรรมประเภทรูปแบบ เทคนิค และวิธีการสอน นวัตกรรมเชิงพุทธจากพระสูตรพบว่า พระพุทธองค์ทรงสอนที่เป็นเลิศ ทำให้ผู้ฟังได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตอบข้อสงสัยได้หมด จนทำให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาเลื่อมใส นำไปปฏิบัติตามด้วยความพอใจใคร่อยากเรียนรู้ด้วยตนเอง นี่คือนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ ซึ่งคำสอนของพระองค์ กล่าวได้ว่า อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดู

เห็นกับตา จูงใจให้เห็นจริงด้วย ขวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ ระวังใจให้กลัว กล้าบังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก ซโลมใจให้เข้มแข็ง ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับการปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงใช้นวัตกรรมการสอนการเรียนรู้ให้พุทธบริษัทได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์เพื่อเรียนรู้พระธรรมวินัย ได้ถูกต้องและต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต トラバใดที่ยังเป็นปุถุชนแบบพวกเราต้องเรียนรู้และปฏิบัติต่อไปเพื่อขัดเกลาจิตใจให้เกิดจิตมีสมาธิและพัฒนาโลกียะปัญญาให้เป็นปัญญาแห่งสัมมาทิฐิที่ต้องเรียนรู้พัฒนาครูและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ยุคปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมากมายในแทบทุกวงการ โดยนวัตกรรมต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ทำให้ชีวิตสะดวกรวดเร็วมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยสร้างโอกาสในการเข้าถึงข่าวสารความรู้ นวัตกรรม จึงเป็นแนวคิดใหม่ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ที่ต่อยอดและใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัย โดยนวัตกรรมทางการศึกษาหรือสิ่งประดิษฐ์ทางการศึกษา ช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนสะดวกและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเกิดปัจจัยที่ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนแบบปกติได้ แต่นวัตกรรมทางการศึกษาจะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาในส่วนนี้ได้ เช่น โปรแกรมสำหรับเรียนออนไลน์ทางไกล ช่วยให้นักเรียนในพื้นที่ห่างไกลได้เข้าถึงชุดข้อมูลความรู้, แอปพลิเคชันแปลภาษา ตัวช่วยในการเรียนภาษาที่ 2 และ 3 รวมไปถึงการนำ AI และหุ่นยนต์มาประยุกต์ใช้ในการสอน เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการและความคิดสร้างสรรค์ให้เด็กๆ เป็นต้น

พุทธศาสนามีหลักการสอนที่เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่สำคัญ เป็นหลักการที่เป็นจริงสามารถ พิสูจน์ได้เหมือนกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ อันได้แก่ (1) พุทธศาสนาสอนอย่างมีเหตุผล (2) พุทธศาสนาสอนให้ศึกษาจากของจริงที่มีอยู่จริง และ (3) พุทธศาสนาสอนให้เชื่อจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริง โดยหลักการที่สำคัญดังกล่าวนี้สามารถนำไปต่อยอดและประยุกต์ใช้ประโยชน์ด้านการศึกษามีประสิทธิภาพ พระเทพวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปัญโญ) (2564) ได้กล่าวถึงหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแนวคิดและการปฏิบัติแนวทางใหม่ที่เป็นนวัตกรรมและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการนำพระธรรมมาเพื่อพัฒนาชีวิตอย่างยั่งยืนโดยสัมพันธ์กับการศึกษา โดยเฉพาะการเรียนรู้คำสอนที่เป็นหลักพุทธธรรมจึงเป็นนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการศึกษาที่ทำให้คนรู้จักคิด ตามหลักโยนิโสมนสิการ มีการหาเหตุ หาปัจจัยย้อนไปถึงต้นเหตุของปัญหานั้นได้ มีการคิดแยกแยะ เป็นต้น ซึ่งสามารถมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้นมีถึง

84,000 พระธรรมชั้น และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมรรถนะดิจิทัล (Digital literacy)

เพื่อเป็นแนวทางให้สถาบันอุดมศึกษาใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามเจตนารมณ์ของประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2552 เพื่อให้สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แนวคิดการศึกษาไทย 4.0 และกรอบการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ของ คณะอนุกรรมการวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม คณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงกำหนดแนวทางในการจัดทำมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติโดยนำสมรรถนะดิจิทัลสำหรับคุณวุฒิปริญญาตรีมาเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านที่ 5 "ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ"

สมรรถนะดิจิทัล (Digital literacy) โดยจำแนกเป็นระดับที่จำเป็น หมายถึง ทักษะพื้นฐาน สำหรับคุณวุฒิปริญญาตรีทุกหลักสูตร และระดับสูง หมายถึง ทักษะเพิ่มเติมขั้นสูงที่เข้มข้นขึ้นสำหรับคุณวุฒิปริญญาตรี สำหรับคุณวุฒิปริญญาตรี มีสมรรถนะดิจิทัลที่สำคัญ 6 ด้าน (คณะกรรมการการอุดมศึกษา,2561) ดังนี้

1. การสืบค้นและการทำงาน

ในระดับที่จำเป็น มีดังนี้ (1) สามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รู้วิธีใช้ตัวกรองเพื่อจำกัดผลลัพธ์ (เช่น การค้นหารูปภาพ วิดีโอ หรือสื่อรูปแบบอื่น ๆ) (2) รู้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่าง ๆ (3) รู้วิธีการจัดระบบ และแบ่งปันทรัพยากร (เช่น เครื่องมือ bookmarking) และตระหนักถึงประเด็นต่าง ๆ เรื่องลิขสิทธิ์และประเด็นการคัดลอกผลงาน

ในระดับสูง มีดังนี้ (1) สามารถใช้เครื่องมือสืบค้นขั้นสูงสำหรับระบบห้องสมุดและแหล่งเก็บข้อมูลออนไลน์ได้อย่างชำนาญ และติดตามข้อมูลหรือทรัพยากรเฉพาะด้านได้ เข้าใจข้อจำกัดด้านลิขสิทธิ์ ตระหนักถึงสิทธิรูปแบบอื่น ๆ เช่น ครีเอทีฟคอมมอนส์ (Creative Commons) และสามารถ (หรือรู้วิธี) เผยแพร่ และแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ ทางออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การสร้างสรรค์และนวัตกรรม

ในระดับที่จำเป็น มีดังนี้ (1) สามารถผลิต (และได้ผลิต) สื่อดิจิทัล เช่น กราฟิก คลิปวิดีโอ หรือคลิปเสียง และการบันทึกภาพหน้าจอ เป็นต้น (2) สามารถเรียนรู้หลักการพื้นฐานได้ตามคำแนะนำและสามารถทดลองทำได้

ในระดับสูง มีดังนี้ (1) สามารถผลิต (และได้ผลิต) ทรัพยากรดิจิทัลและมัลติมีเดีย เพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย รวมถึงการนำเสนอในรูปแบบอินโฟกราฟิก เสียง และวิดีโอ ฯลฯ รวมทั้งรู้แหล่งที่มาและปรับแต่ง อาทิ แหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (Open Education Resource (OER)) (2) มีประสบการณ์การใช้เครื่องมือสร้างสรรค์ และแก้ไขสื่อแบบปฏิสัมพันธ์ได้ตอบ

3. เอกลักษณ์และคุณภาพชีวิต

ในระดับที่จำเป็น มีดังนี้ (1) ตระหนักถึงประเด็นความปลอดภัยออนไลน์ รวมถึงการปกป้องข้อมูลและภาพลักษณ์ส่วนตัว (2) ใช้คุณลักษณะด้านความปลอดภัย เช่น ซอฟต์แวร์ต้านไวรัสและการตั้งค่าความมั่นคงปลอดภัยบนอุปกรณ์ รวมทั้งข้อมูลส่วนตัวบนสื่อสังคมออนไลน์ (3) รู้จักสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับการป้องกันข้อมูล (4) ระวังระวังและไตร่ตรองในการแบ่งปันข้อมูลกับผู้อื่น และในการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ทางออนไลน์

4. การสอนหรือการเรียนรู้

ในระดับที่จำเป็น มีดังนี้ (1) สามารถใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายอย่างสะดวกสบายในการเรียนรู้ (2) สามารถติดตั้งและใช้ซอฟต์แวร์ รวมถึงแอปพลิเคชันที่เป็นประโยชน์บนอุปกรณ์ส่วนตัว ทั้งโทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ต เพื่อช่วยในการรวบรวมและจัดระเบียบบันทึกข้อมูลในการทำงานส่วนตัว

ในระดับสูง มีดังนี้ (1) สามารถใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ได้อย่างมั่นใจ รวมทั้งเครื่องมือสำหรับการอ้างอิง การผลิตงานนำเสนอ การเชื่อมโยงและการแบ่งปันความคิด และแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ สามารถใช้เทคโนโลยีช่วยทดสอบความก้าวหน้าในการเรียนรู้และความเข้าใจเรื่องที่ศึกษา

5. เครื่องมือและเทคโนโลยี

ในระดับที่จำเป็น มีดังนี้ (1) สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่หลากหลายได้อย่างคุ้นเคย และใช้คำศัพท์เฉพาะได้พอสมควร

ในระดับสูง มีดังนี้ (1) สามารถติดตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอุบัติใหม่ อาทิ กรีนเทคโนโลยี (Green technology) เอนเนอจีเซฟวิ่ง (Energy saving) และสามารถนำมาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน

ในระดับที่จำเป็น มีดังนี้ (1) สามารถใช้เครื่องมือที่หลากหลายได้อย่างสะดวกสบายเพื่อการสนทนาและทำงานร่วมกับผู้อื่นแบบออนไลน์ รวมถึงการแบ่งปันเอกสารและหรือข้อคิดเห็น การประชุมทางไกล (video-conferencing) และการเข้าร่วมสัมมนาผ่านเว็บไซต์ การสัมมนาผ่านเครื่องมือและช่องทางที่หลากหลาย

บทสรุป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีนโยบายด้านการศึกษามุ่งเน้นนโยบายการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์คุณภาพการเรียนรู้ของบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษานำไปจัดทำหลักสูตรหรือปรับปรุงหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษาให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ โดยมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ(TQF:HEd) โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่ให้การศึกษเป็นเครื่องมือกลไกในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเป็นพลเมือง มีองค์ความรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และมีทักษะการดำรงชีวิต มีคุณลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และมีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามวถลักษณ์ของบัณฑิต 9 ประการ

เอกสารอ้างอิง

กองกิจการนิสิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

https://stud.mcu.ac.th/?page_id=1215สืบค้นวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2565.

คณะกรรมการอุดมศึกษา.(2552).ประกาศคณะกรรมการอุดมศึกษา เรื่อง แนวทางการ

ปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552.กรุงเทพฯ :

คณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ,2552

คณะกรรมการอุดมศึกษา.(2561).ประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง แนวทางการ

ปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัล

สำหรับคุณวุฒิ ระดับปริญญาตรี. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

พระเทพวชิรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ) (2564). *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน*.

เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษ สถานีโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย MCU TV.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, สมสุข ธีระพิจิตร และวัชนีย์ เชาว์ดำรง. (2548). *รายงานการวิจัยกรอบ*.

มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (National Qualifications Framework for Higher Education in Thailand). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2560). *แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ*

ราชวิทยาลัยในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่12 (พ.ศ.2560-2564). อยู่ธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุบลราชธานี.(2562) *หลักสูตร*

ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562

หลักสูตรปริญญาตรีทางวิชาชีพ. อุบลราชธานี :วิทยาลัยสงฆ์อุบลราชธานี.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา*

แห่งชาติ พ.ศ.2552 (Thai Qualifications Framework for Higher Education).

เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติ เรื่อง “กรอบมาตรฐานคุณวุฒิ : การพัฒนา

รายละเอียดของหลักสูตรและรายวิชาให้มีคุณภาพ”วันที่ 30 กันยายน–2 ตุลาคม 2552

ณ โรงแรมเรดิสัน กรุงเทพมหานคร.